

”שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד” (פסוקים 4-9)

קראו את הפסוקים 4-9 בעברית.

הפסוקים האלה מפורסמים מאוד בעם ישראל.

המילה ”שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד” תן סימנה | = סלוגן של עם ישראל בכל

חזרות

את ה' צריך לאחוב:

קָבַל לְבָבְךָ | = עמוק עמוק בלב = במחשבת

וְקָבַל נַפְשְׁךָ | = עם כל הרגש

וְקָבַל מְאוֹדָךְ | = מאוד מאוד, בכל הכמות האפשרית, בשלמות

שימו לב: המלה בכל חוזרת שלוש פעמים.

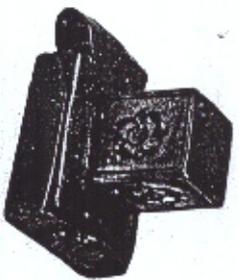
תורת ה' צריכה להיות עם האדם מישראל בכל מקום ובכל זמן.

(1) כאילו מלים משתמש הכתוב כדי לומר זאת

(2) באיזו דרך צריך ללמד את הנגנים לאחוב את ה' ולשמור את מצוותיו?

המשפט ”וקשׁוּתֶם לְאֹת עַל יְדֵיךָ וְהִיזוּ לְטִשְׁפוֹת בְּיַד עֲיִנְיֶיךָ” הוא חכמים למצוות

התפילין.

כרתיק מעוטר
לתפילין של יד

תפילין של יד

חכמי המסורת היהודית הבינו מן הפסוק הזה שצריך ממש לחתנה על היד ובין תעניינים את דברי התורה הכתובים, כדי שהאדם יחשוב עליהם תמיד. מכאן באה המצווה שמגויסים שני ”כרתי” (קונסואות) מעור של בהמה, שבתוכם קלף שעליו כתובים שלושה קטעים מן התורה. הקטע הראשון הוא מספר דברים ו' 4-9. קוראים לקטע זה ”קריאת שמע”, כי הוא מתחיל במלה: ”שמע”. בית אחד מגויסים על המצוה ואת הבית השני על הזרוע של היד, קרוב ללב. את התפילין מניחים בבוקר בזמן תפילת הבוקר (תפילת שחרית), ולכן קוראים להן ”תפילין”.

חוקים

בפסוקים רבים בתורה יש חוקים מפורטים. נלמד אחדים מהם, ונמצא גם את הקשר

שביניהם לבין עשרת הדיברות

נסה לראות את המיוחד לחוקים בתנ"ך. נמצאים בידינו חוקים רבים של העמים השונים שהיו במאות חקודים. רבים מן החוקים בתנ"ך דומים לחוקים האלה, אבל יש

ביניהם שינויים חשובים.

בתורה ניתן חוקק מאת אלהים.

בתורה החוק מחייב יחס שווה לכל האנשים.

התנ"ך מספר שאלהים נתן לעם ישראל את החוקים: ”וְאֵת תְּמִנְתָּהּ תְּחַקֵּם וְהַמְשִׁפְטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם לַעֲשׂוֹת” (פסוקים ו' 1).

במת שנת, לידעתכם, היחס של אנשים לחוקים שבני אדם קבעו

”וְזֹאת הַמַּצוּה הַחֻקִּים וְהַמְשִׁפְטִים” (דברים ו' 1-15)

קראו את הפסוקים בשפה שאתם מבינים.

פסוקים אלה הם מיריט של הדיבר הראשון: ”אנכי”.

”וְשָׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל יְשׁוּעָתָךְ לַעֲשׂוֹת” (פסוקים 1-3).

קראו את הפסוקים 1-3 בעברית.

(1) חתום מחייב לא רק את מי שמעו אותך, כי אם את כל הדורות. מאילו מלים בפסוקים אלה אנו לומדים זאת?

בספר בראשית למדנו שה' הבטיח את הארץ לאבות (לאברהם - בראשית י"ב 3-7;

לצחק - בראשית כ"ז 3; ליעקב - בראשית ל"ח 13).

בדברים ו' 3 חוזרת הבטחת הארץ, אך יש תנאי.

(2) באיזה תנאי ימלא אלהים את הבטחתו?

(3) ה' מבטיח לשומרים על החוק:

א. ברכה אישית, לכל אדם ואדם.

ב. ברכה לאומית לכל העם.

פתב את המרבית האלה במלים שבספר.

"השומר לדן פן תשעפה את ה' אלהיך" (פסוקים 10-15) [ושומר פן=היאחר שלא]

קראו את הפסוקים 10-15 בעברית. תוכן הפסוקים האלה: אחרת נדו עבודת אלהים אחרים. [אלילים=כינוי של לעג לאלהים אחרים]

(1) קראו פסוקים 11-12 וענו: מה מצאו בני ישראל בארץ כנען כאשר הגיעו אליהם?
(2) את ארץ ישראל מתארים גם בפסוק 3 וגם בפסוקים 10-11. בפסוק 3 מתארים את הארץ כ**ארץ זבת חלב ודבש**. [שימו לב: "ארץ זבת חלב ודבש"=ארץ שבה נוהל החלב מפני שלצאת ולבקר יש הרבה עשב, ופירות התמרים והתאנים מלאים דבש].

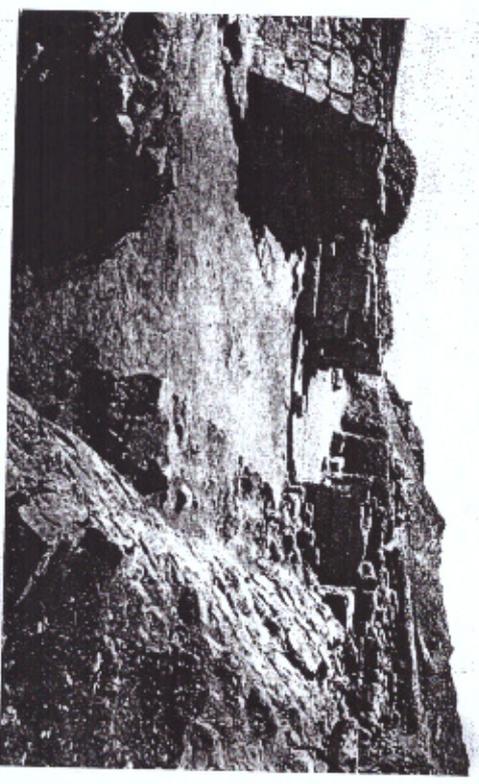
מתו תיאר הארץ בפסוקים 10-11
(3) למה, לדעתכם, מספלים לעם ישראל דברים כל כך טובים על הארץ, ואולי אפילו מגוימים?

(4) העמים שחיו בארץ הקודם האמינו שלכל ארץ יש אלהים משלה. מדוע יש סכנה שבני ישראל יתחילו לעבוד את האלהים של העמים אשר ישבו בארץ כנען?

בפסוק 10 כתוב שהכניסה לארץ היא הקיום של הנטות ה' לאברהם, ליצחק וליעקב [לאבות].

- (5) מדוע מזכיר הכתוב את ההבטחה הזאת?
- (6) קראו פסוק 13
- (7) אילו שלוש הוראות יש בפסוק זה? מדוע חן כל כך חשובות?
- (8) בקטע זה מדברים על שבת ועל עונש. איזה שבת יקבלו בני ישראל אם יעבדו את ה'?
- (9) איזה עונש יקבלו בני ישראל אם יעבדו אלהים אחרים?
- (10) מצאו בקטע שבפסוקים 10-15 ביטויים שכבר קראתם בעשרת הדיברות.
- (11) סכמו בקצרה: מהו הקשר בין כל החוקים שקראתם במדן זה?

המסע "יפתחם על קוזות ביהודה ובשערי" הוא הבסיס למענות המזוהות

שער היקר מצפה (מן הטאה התשיעית לפני הספירה)

על פי המסורת היהודית צריך לכתוב את דברי החזרה ממש על מזוזות הבית "מזוזה" היא שם של המגדל המזוהות את פתח הבית ופתח שער הכניסה. כיום קוראים בשם "מזוזה" גם ללקי שעליו כתובים חלקים מן התורה. "שמע ישראל" (דברים ו' 4-9) הוא אחד מחלקים אלה. את חלקי שמים בנרחיק מיוחד ואותו קובעים בצד ימין של דלת הכניסה לבית יחדיו. יש גם חקובעים מזוזה בכניסה לכל חדר וחדר.

"קריאת שמע" היא חלק מתפילת הבוקר ומתפילת הערב. כאמור, זהו קטע שנמצא בתוך ה"תפילין" ובתוך ה"מזוזה". לפני השינה בלילה נחמגים יחדים לומר שוב קטע זה.
(1) מדוע, לדעתכם, הקטע הזה חשוב כל כך בדת היהודית?
(2) למדו פסוקים 4-9 בעל פה.

לא תִּקַּח שֶׁחֶד (מכאן במילון את פירוט המלה שוחד)

הפסוק מסביר מדוע אמר לטופט לקחת שוחד.

א. פִּי הַשְׁחָדוֹת יִצְרֶה עֵינֵי הַבָּקִיִּים

ב. וְיִסְמְלוּ דִבְרֵי עֲדֻקָּיִם.

(3) הבריא דוגמה מושלם ל"שעור עיני חכמים" ודוגמה לשוחד חיפול לפסלי דברי צדיקים—צודקים-במשפט]

גם במקומות אחרים בתורה פונים אל הטופט ואומרים לו איד עליו להתנהג במשפט.

הנה דוגמאות אחרות:

קראו ויקרא י"ט 15 בשפה שאחם מכירים ובעברית.

"לא-תִּשָׂא פִּיךָ לְדַל וְלֹא-תִדְרֹךְ פִּיךָ לְעָדֹק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ."

בפסוק זה יש שתי דוגמאות/שמורות איך לטפוט בצדק:

1. לא תשא פי דל—[ענין] שימו לב: "לשאת פנים" להחזיר פנים.

2. לא תהדר [התן כבוד] פי גדול.

(4) מה, לדעתכם, עלול לקרות לתינים יותר קרובות – דוגמה 1 או דוגמה 2? מדוע?

(5) מה לומדים מכך שנוכר גם "לא תשא פני דל" עם הדרשה "בצדק תשפוט עמיתך" [עמית=חבר, כל אדם שאינו ממשפחתך]

בדברים ט"ז 20 כתוב: "עֲדֹק עֲדֹק תִּדְרֹךְךָ."

בפסוק זה יש פנייה אישית לטופט, אבל ההבטחה היא לעם ישראל כולו.

(6) מאילו מלים אפשר ללמוד שהשכר על משפט צדק הוא שכר לאומני, לכל עם ישראל, ולא שכר אישי לטופט?

4

תנאים

בעשרת הדיברות, בדיבר התשיעי כתוב: "לא תִּקַּח בְּרָעָה עַד שֹׁקֵר."

קראו דברים י"ט 15 בשפה שאחם מכירים.

"לא-יִקָּח עַד אֶחָד בְּאֵשׁ לִקְלוֹן עֵוֹן וְלִקְלֵל תִּשָּׂאת בְּכָל חַטָּאת אֲשֶׁר תִּקְטָא. עַל-פִּי עֵוֹן עָלִים אִם עַל-פִּי שְׁלֹשֶׁה עָלִים יָקוּם דִּבְרֶךְ."

(7) מדוע, לדעתכם, חייבים הטופטים לטפוט על פי דברים של יותר מאשר עד אחד?

קראו דברים י"ט 18-20 בשפה שאחם מכירים.

(8) באיזו דרך, לדעתכם, יכולים הטופטים ללמוד עדות שקר?

(9) מהו העונש לנו שקר?

חוקי הטופטים ודברי המשפט

על סדרו בית המשפט תלמדו בפסוקים הבאים: דברים ט"ז 18-20, י"ז 8-13, י"ט 15-21, ויקרא י"ט 15. החוקים עוסקים בטופטים ובעדים.

קראו דברים ט"ז 18-20 בשפה שאחם מכירים ובעברית.

"שִׁפְטִים וְשִׁטְרוֹת תִּמְוִלֶּה בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר הִ' אֱלֹהֶיךָ בָּחַר לָהּ לְשִׁבְעָתָהּ, וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּשִׁפְטֵי-עֲדֹק." (ט"ז 18)

1. "טופטים ושוטרים" – טופטים הם אלה שקובעים מי צדק במשפט ומי אשם, מי יקבל עונש מי לא יקבל עונש. השוטרים הם הפקידים הכתובים [השורש שיטר בשפת עתיקות פירושו "לכתוב"] ומבצעים (עושים) מה שהטופטים קבעו.

2. "בבלי שעריך" – שער העיר נמצא בתומה שמסביב לעיר. ליד היה שטח פתוח שאפשר היה לאסוף בו אנשים רבים, ולכן שימש לפעילות ציבורית. שם היה "בית המשפט" וטם נהוג לשבת ה"יוקנים" והאנשים החשובים.

3. "ושפטו את העם משפט צדק"

משפט צדק הוא משפט שבו הטופט מתנהג לפי הכללים הבאים:

1. לא פִּטַּח משפט

2. לא קָפִיר פנים

3. לא לוקח שוחד

לחנות משפט. פירושו "לחזיף" או לכופף את החוק והצדק החזקת, כלומר לא לטפוט על פי הצדק.

(1) הבריא דוגמה מושלם לטופט שמטח משפט.

לחזי פנים במשפט פירושו לעשות "פרוטקציה", לתת יחס מיוחד למיטתו שהטופט מכיר, ולכן הוא מטנה את החלטתו לטובתו של האדם שהוא מכיר.

בדברים א' 16-17 מוזכר משה את הטופטים: "שִׁמַּע בְּיַד אֲהִיכֶם וּשְׁפִטְתֶּם עֲדֹק בְּיַד אִישׁ וּבְיַד אֲחִיו וּבְיַד גְּדֹל. לא-תִּפְדוּ פְּנֵים בְּמִשְׁפָּחִים, בְּקַדֹּל תִּשְׁמְעוּךָ."

(2) כתבו במלים שלכם: באילו מקרים יש חשש שהטופט "יכיר פנים"?

בחירת מלך

בתקופת האבות, כאשר בני ישראל היו במצרים ואחר כך במדבר, לא היה לבני ישראל מלך. רק כשמיגיע העם לארץ, מתחילים לדבר על מלך.

- (1) מדוע, לפי פסוק 14, יכול להיות שהעם ירצה מלך?
- (2) קראו שמואל א, פרק י"ז, פסוק 20 בשפה שאתם מכירים. מה הן שלוש הסיבות לרצון העם במלך לפי המסופר בשמואל א' "וַיִּרְאוּ גַם אֲנָחְנוּ כָּכָל-הָעַמִּיּוֹת וַיִּשְׁפָּטֵנוּ מִלְּפָנָי וַיִּצְאָ לְפָנֵינוּ וְנִלְתָּם אֶת מִלְחָמָתֵינוּ?" קראו דברים י"ז 15. מה הם שני התנאים שהמלך חייב לעמוד בהם?

קראו דברים י"ז 15-17 בעברית.

- (4) כתבו במלים שלכם מה אסור למלך לעשותו לאילו מן האיסורים לא ניתן חתום סיבה, מדוע? מהו, לדעתכם, הסיבה לשלושת האיסורים האלה האם, לדעתכם, אפשר ללמוד מ"לא יָרָחָה" שמעט מותרו לשם מה דרושים דברים אלה למלך? *

קראו פסוקים 18-19 בעברית.

- (5) מה חייב המלך לעשות לפי פסוקים אלה? [שימו לב: "מִשְׁעָה תַחֲזֹרָה חֲזָאתי" - ולא לכתוב ספר חוקים משלו, כמו שעשו המלכים במזרח הקדום]. בפסוק 20 יש שתי סיבות לכתובת ספר החזרה על ידי המלך:
 - א. "לְבַלְלֵיךָ יוֹם לְבָנֵי מִצְרָיִם"
 - ב. "לְבַלְלֵיךָ יוֹם מִן הַמִּצְרָאִי"
 לאילו חלקים בחוק מתאים החסר הראשון ולאילו חלקים מתאים החסר השני?
 - (7) מה מבטוחו ה' למלך אם יישמע להוראות אלה? למה, לדעתכם, צריך להבטיח את הדברים הללו?
 - (8) נסו לתאר את המלך לפי פסוקים אלה.

בית המשפט העליון - בירושלים

קראו דברים י"ז 8-13 בשפה שאתם מכירים ובעברית. הנתוב פונה אל השופט בנייר חשדתי, ב"שערי", ומדבר על מקרה שלשופט קשה לחלטי איד לשפטי.

- בפסוק 8 מביאים שלוש דוגמאות: "עַי יִפְלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּחִי", כלומר לא תזע מתי בדיוק חרד חכונה לשפטי.
- 1 "עֵינִי דָם לְרֵם" - האם האדם רחם כחונה או במקרה? [כסוג זה של משפט קוראים: "עֵינִי נַפְשֹׁתִי"]
- 2 "עֵינִי דָרִין לְרֵדִין" - האם מי שנא לתבע כסף מאיש אחר, צדק או לא? [עֵינִי נַפְשֹׁתִי]
- 3 "עֵינִי נִבְעֵה לְנַבְעֵה" - האם הנגע מטמא או לא? [עֵינִי נַפְשֹׁתִי וְטוֹחַתִּי]

סיכום: "דִבְרֵי רִיבֹת בְּשִׁעְרֶיךָ" - כל אלה הן דוגמאות למריבות בין אנשים שהגיעו לבית המשפט בעירי של השופט, והשופט לא ידע מה לחלטי.

בפסוקים 9-12 יש חוראות מדויקות לשופט זה.

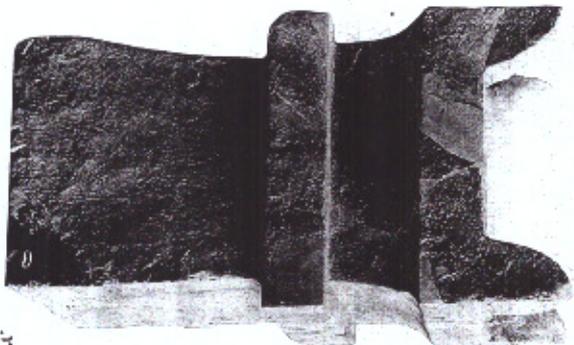
- (10) השלימו על פי הכתוב:
 - 1. לאן עליו ללכת?
 - 2. אל מי עליו למנות?
 - 3. מה עליו לעשותו?
 - 4. מה יקרה למי שלא עשה כמו שאמרו לו לעשותו?
- (11) קראו פסוק 13. מהו הסיבה לעניש הקשה לפי פסוק זה?
- (12) כתבו במלים שלכם למה חכונה ב"לא תִמְסַר מִן הַדִּבְרֵי אִשֶׁר נִגְרַדוּ לְךָ וְנִמְצָאוּ בְּסִמְכוֹן גִּבִּי"
- (13) נסו להשוות בין בית המשפט המתואר כאן ובין בית משפט מודרני. האם יש דמיון, במה?

חוק המלך

החוקים על המלך נתובים בספר דברים אחרי החוקים על בית המשפט. גם חוקי המשפט וגם חוקי המלך מדברים על הסדר במדינה. במזרח הקדום היה המלך כל יכול (מלכה אבסולוטיטי). בתרבה ארעות, למשל במצרים, חשבו שהמלך הוא בן אלהים. חוק המלך בתורה מדבר על מלך אחר לגמרי. קראו דברים י"ז 14-20 בשפה שאתם מכירים ובעברית.

בשמות ר"א 14 מדבר החוק על מי שהורג בכוונה, ובלל זאת מנסה להינצל מעונש המוות

"וְכִי יָדוּ אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְרֵגוֹ בְּעֶרְפָּה". [ויד=בזדון, בכוונה רעה] איש זה מנסה להינצל מעונש מוות, ולכן הוא בא אל המקדש ומחזיק בקרנת המזבח.

טובה בעל ארבע קרניים. נמצא בתפוחות-מגיד.

במזרח הקדמון היה המזבח משמש "מקלט" לכל מי שהחזיק בו, אפילו אם היה רוצח, אבל בישראל אין מקום קדוש שיכול להגן על רוצח בזדון.
לכן כתוב: "מַעַם זֹבְחֵי תִקְוָנוּ לְמוֹת". מותר לקחת את הרוצח, אפילו כאשר הוא מחזיק בקרנת המזבח, ולהוציא אותו להורג.

חוקים מן החוק הפלילי – רצח והחליגה (בלשון חכמים: "דיני נפשות")

בעשרת הדיברות כתוב: "לֹא תִרְצַח".

על העונש שמטיטלים על מי שהורג אנו למדים בשמות כ"א 12-17 ובדברים י"ט 2-6.

א. "מַפֶּה אִישׁ נַפְשׁוֹ" (שמות ר"א 12-14)

בשמות כ"א 12-14 מבדילים בין שתי אפשרויות בין חריגה בכוונה לבין חריגה שלא בכוונה.

קראו את הפסוקים בשפה שאתם מכירים ובעברית.

פסוק 12. "מַפֶּה אִישׁ נַפְשׁוֹ" – מלת יָרַח – כי שחרג בכוונה, עונש יריחה מוות. "מות

יומת".

פסוק 13. "וְאֶשְׁרֵי לֹא צָדָה" [=לא ארב לאיש, לא חשב לעשות רעה] וְהֶאֱלֵהֶם אֶרְצָה

לְרֵדָה [כאילו הביא לרד, זאת חריגה שחורג אינו אשם בה].

- כאן מדובר על מי שחרג ללא כל כוונה. עונש אינו מוות.

בימי קדם היה נהוג מנהג על "קמטת דם". משפחת החורג הייתה מנסה להורג את

החורג, אפילו אם לא התכוון להרוג.

לכן לא מספיק שבית המשפט קובע שהאיש אינו אשם. החוק מנסה לתת לו חננה

מפני בני משפחת החורג.

"וְשִׁמְתִי לָךְ מְקוֹם אֶשְׁרֵי יָנוּם" [=יברח] קְשִׁית".

כדי לדעת לאיזה מקום יניח [=יברח] החורג שלא בכוונה, קראו דברים י"ט 2-6

בשפה שאתם מכירים.

בפסוקים אלה בא הסבר לכינוי: "מְקוֹם אֶשְׁרֵי יָנוּם שמה" – אלה ערים שאליהן יכול

לברוח מי שחרג לא בכוונה.

גם בספר במדבר ל"ח 9-28 מדברים על הערים האלה, קוראים להן: "עָרֵי מְקַלְטִים".

(1) קראו דברים י"ט 4-5. מהי הדוגמה לרוצח בשוגג [=בשגיאה, לא בכוונה, בטעות] לפי פסוקים אלה? הביאו דוגמה נוספת מהיי חיים יום למקרה כזה.

עזרה לחלשים

על חוקים שמנסים לעזור לחלשים נלמד מן הפרקים הבאים: וקרא י"ט 9-18: שנות כ"ב 24-26.

כאשר קוראים חוקים של חברה כלשהי, אפשר ללמוד מתוכם הרבה על החברה שבה הם נוצרו, למשל על הכללה של חברה זו ועל היחסים בין האנשים שבחברה. החברה הישראלית הייתה חברה הקולאית, רוב העם עבד את האדמה שלו. כל מי שהייתה לו אדמה, יכול היה להפגיש בכבוד ואפילו להתעשר. שונה לגמרי היה מצבם של אלה שלא הייתה להם אדמה משלהם, והיו חייבים לעבוד אצל אחרים או לבקש עזרה מאחרים.

הרבה מאוד חוקים בתורה דואגים לאנשים החלשים בחברה. מטרת החוקים איננה רק לדאוג לחלשים, כי אם לדאוג לכבודו של החברה כולה.

בָּרָה = חלש מבחינה גופנית
עָנִי, שְׁכִיר יוֹם = חלש מבחינה כלכלית
רְחוֹם, אֱלֻכָּנָה = חלש מבחינה משפטית
גֵּר [אדם שאין לו אדמה משלו והוא חי (=ג) על אדמה של אחרים] = חלש מבחינה חברתית.

קרא ויקרא י"א 9-18 בשפת שאתם מכירים ובעברית. החוקים בקטע זה הם בין אדם לאדם. המטרה של כל החוקים האלה דומה מאוד. נלמד קודם את החוקים שהנשא שלהם הוא הדאגה לעניים.

- א. **מתנות לעניים מן הצומח בשדה ובכרם**
קראו פסוקים 9-10 בשפת שאתם מכירים.
"וּבְקִצְרֵיכֶם אֶת קְצִיר אֲרָצְכֶם:
לֹא תִקְלֶה פֶּהַת שְׂדֶה לְקַצֹּר
וּלְקַט קְצִירָהּ לֹא תִלְקֹט
וּכְרִמָּה לֹא תִעֲלֶל
וּפְרִט פְּרוֹק לֹא תִלְקֹט
לְעֵנִי וּלְגֵר תַּעֲזֹב אוֹתָם
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם".

"מות יומת" (שמות כ"א 15-17)

קראו את הפסוקים בשפה שאתם מכירים ובעברית.

1. "וַיִּמָּוֶת אֲבִי וְאִמִּי - מוֹת יוֹמָת".
2. "וַיָּגֵב אִישׁ וּפְקִדָּו וּמְקַצֵּא בְרִדָּו - מוֹת יוֹמָת".
3. "וּמְקַלְלֵל אֲבִי וְאִמִּי - מוֹת יוֹמָת".

נתחיל בחוק השלישי בקבוצה זאת:

גונב איש ומכור

במחרת העתיק חי גונבים אנשים כדי למכור אותם לעבדים. גם שם ראו בזה פגיע בספר חוקים של המלך חמורבי, מלך בבל, כותב: "כי יגנוב איש את בן איש והוא קטן, מות יומת הגנב" (שעיף 16).

- (1) למת, לדעתכם, יש עונש כל כך קשה למי שגונב אדם וּמְקַצֵּא בְרִדָּו - אפילו אם הגנב עוד לא חספיק למכור את האיש שגנב.
- (2) מות, לדעתכם, אפשר ללמוד מן המילים "וגנצא בידו" על חומרת העונש?

שני החוקים הבאים:

- א. **מה אביו ואמו** [בפסוק זה, מה=נות מכות].
- ב. **מקלל אביו ואמו** [במלה "מקלל" הכוונה אינה רק למי שמקלל ממש, אלא גם למי שאינו מכבד].
- (3) מה מנסו חוקים בעשרת הדיברות למי שמכבד את אביו ואמו?
- (4) מדוע, לדעתכם, נותנים עונש כל כך קשה למי שאינו מכבד את אביו ואמו?

3. "וַיִּבְרָךְ לֹא תִשְׁלַל" – אל תבזרז (תקטוף) את חניכיהם יותר מפעם אחת, חשאר בכרם את אשכולות חניכיהם שעדיין אינם בשלים בזמן הבציר. לאשכולות אלה קוראים עוללות].

4. "וַיִּפְרֹט בְּרִמְקָה לֹא תִלְקֹט" – אל תאסוף חניכיהם שפעלו מן האשכולות].

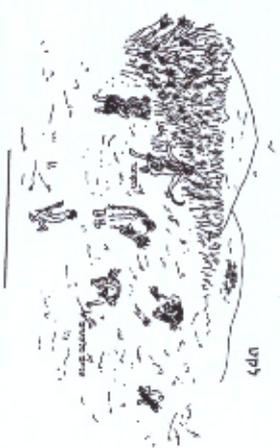
קראו דברים כ"ד 21-22 בשפת שאתם מכירים.

"כי תבצור פרמק לא תעולל אחריה, לגר ליתום ולאלמנה יהיה וקופת פי עבד ה' יית' בארץ מצרים על פו אנכי מצוה לעשות את הדבר הזה".

- (1) הכינו רשימה של מן שצריך להשאיר בשדה ובכרם.
- (2) לכי יש להשאיר את חלקטו שימו כב לתוספת בדברים כ"ד 21.
- (3) למה, לדעתכם, צריך להשאיר את המנות בשדה ולא לתת אותן לעניים ביד?

לקט שיבולים. ציור קיר מצרי.

לקט

פאה

שכחה

לקט, שכחה, פאה

קראו גם דברים כ"ד 19 בשפת שאתם מכירים.

"כי תקצור קצירך בשדה ושכחתה עמך בשדה לא תשוב לקחתו, לגר ליתום ולאלמנה יהיה לפעו וברכה ה' אלהיך בכל פעשה דריך".

לפי חוקי התורה יש להשאיר לעניים מנות מן חיבול החקלאי. בפסוקים שקראת בוויקרא יש ארבעה סוגים של מנות, ובספר דברים כ"ד 19 יש סוג נוסף.

ויקרא י"ט 9-10.

1. "לא תבילה פאת שדה לקצור" (פאה=קצת, כלומר: חשאר בקצת חשדה פינה של תבואה שאותה לא תקצור)
 2. "לקט קצירך לא תלקט" (לקט=לאסוף את כל הדברים שתפסו, אל תאסוף שיבולים שפעלו מייד בזמן הקציר)
- ותוספת ממד דברים כ"ד 19. "ושכחתה עמך" – תבילה קשורה של שיבולים] בשדה – לא תשוב לקחתה".
- למנות אלה קוראים: "לקט, שיכחה ופאה".

ב. הגנה על החלש [מפני החזק ממנו]
קראו ויקרא י"ט 13 בשפה שאתם מכירים.
בפסוק זה מדברים על האיסור לפגוע פגיעה כלכלית בכלל ובחלשים במיוחד.
"לא תעשק את רעה ולא תגזל. לא תלין פעולת שכיר אתה עד בקר."
[לגזול=לקחת בכוח; לעשוק=לנצל את החלש ללא משפט; תלין=תשאיר אצלך
ללינת לילה, תשאיר אצלך במשך הלילה; פעולת שכיר=השכר בעד הפעולה שלו].

קראו דברים כ"ד 14-16 בשפה שאתם מכירים.
"לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיק או מגרד אשר בארצה, בשעריה, ביומו תמן
שקרו ולא תבוא עליו השמש".

- (1) הסבירו בעזרת הכתוב בדברים כ"ד: מדוע "לא תגזול" ו"לא תעשוק" מופיעים ביחד עם "לא תלין פעולת שכיר"?
- (2) מדוע לפי דברים צריך לתת את השכר באותו היום?

קראו ויקרא י"ט 14 בשפה שאתם מכירים.
פסוק זה מדבר על הפגיעה בחלש מבחינה גופנית.
"לא תקלל חרש ולפני עיוור לא תמן מקשול ויראת מאלקיה".
(3) האם, לדעתכם, יש סיבה מיוחדת לכך שפסוק 14 מדגיש: "ויראת מאלהיך"?

(4) יש מסבירים שהחוק בפסוק 14 קשור לא רק למקרה של עיוור וחירש אלא לכל החלשים, ולא רק מבחינה פיזית.
הביאו דוגמה לניצול חולשה של אדם.

קראו פסוק 15 בעברית.
למדנו פסוק זה בין ההוראות לשופטים.
(5) מדוע, לדעתכם, האזהרה לשופטים נמצאת גם בתוך החוקים להגנה על החלשים?

פסוק 15 אוסר להעדיף את אחד מהצדדים.
(6) כתבו במלים שלכם מהו הקשר בין שני האיסורים בפסוק זה לבין הצו "בצדק תשפוט צמיתך".